

TARIX VA ONA TIMSOLI: PRIMQUL QODIROVNING “ONA LOCHIN VIDOSI” ROMANIGA ADABIY-TANQIDIY YONDASHUV

Farg'ona davlat universiteti Filologiya fakulteti
3-bosqich talabasi Mamajonova Mohiraxon

Annotatsiya (abstract): Primqul Qodirovning “Ona lochin vidosi” romani tarixiy mavzuni ona timsoli markazida qayta talqin etadi. Ushbu maqolada asarning tarixiy va madaniy konteksti, syujet va kompozitsiya xususiyatlari, muhim qahramonlar — xususan Gavharshodbegim (ona) va uning atrofidagi siyosiy munosabatlar, muallifning badiiy vositalari va romanning zamonaviy o‘quvchi uchun ma’nosi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Primqul Qodirov, Ona lochin vidosi, tarixiy roman, adabiy tahlil, Gavharshodbegim, Temuriylar, o‘zbek adabiyoti

KIRISH

Primqul Qodirov (1928–2010) — O‘zbek adabiyotining yirik vakili, tarixiy romanlar yaratgan adibdir. “Ona lochin vidosi” romani Temuriylar davri tarixini badiiy talqin qiluvchi asarlardan biridir. Asarda ona timsoli, tarixiy haqiqat, ma’naviy saboq va millat ruhini ifodalash muhim o‘rinda turadi. Asar mustaqillikdan so‘ng bir necha bor qayta nashr etilgan. Roman bugungi kunda ham o‘quvchilar tomonidan keng mutolaa qilinadi, adabiyotshunoslikda alohida o‘rganilgan. “Ona lochin vidosi” Temuriylar sulolasi davridagi siyosiy, ijtimoiy, ma’naviy jarayonlarni yoritadi. Qodirov tarixiy faktlar va badiiy tasvirning uyg‘unligini ta’minlab, ona timsoli orqali milliy qadriyatlarni aks ettiradi. Asarning syujeti Gavharshodbegimning hayoti, uning farzandlariga bo‘lgan muhabbat, davlat va oilaviy ziddiyatlar fonida ochiladi. Syujet tarixiy voqealar — Temuriylar davrining murakkab siyosati bilan chambarchas bog‘liq. Kompozitsiya epik ruhda qurilgan, dramatik vaziyatlar, ichki kechinmalar va tarixiy manzara uyg‘unlashgan.

Gavharshodbegim — markaziy obraz. U ona timsoli, mehr-muhabbat, sabr va matonat timsoli sifatida gavdalanadi. Qodirov Gavharshodni tarix sahnasidagi eng faol ayollardan biri sifatida ko‘rsatadi.

Shohruh, Ulug‘bek va boshqa tarixiy shaxslar

Muallif ularni nafaqat hukmdor, balki murakkab insoniy xarakter sohiblari sifatida tasvirlaydi. Ularning qarorlarida davlat manfaatlari va shaxsiy kechinmalar o‘zaro to‘qnashadi.

Asarda asosiy mavzular:

- Ona va ona-muhabbat timsoli;
- Hokimiyat va mas’uliyat;
- Adolat va adolatsizlikning tarixiy namoyon bo‘lishi;

- Fojia, sadoqat va milliy ruh;
- Tarixiy xotira va saboq.

Qodirovning tili obrazli, tarixiy ruhni aks ettiruvchi, milliy koloritga boy. Dialoglar qahramonlarning psixologik holatini ochib beradi, tasvirlar esa davr ruhiyatini tiklaydi.

Lochin — erkinlik, ona mehrining yuksakligi va fidoyilik timsolidir. “Vido” motivi esa yo‘qotish, ajralish va tarixiy saboqni anglatadi. “Ona lochin vidosi” mustaqillik davri adabiyotining yetuk tarixiy romanlaridan biri hisoblanadi. Unda ona timsoli orqali milliy qadriyatlar, tarixiy saboqlar va ma’naviy meros yorqin aks etgan. Asar keng qamrovli, badiiy jihatdan pishiq, tarixiy materialga boy. Ba’zi tadqiqotchilar ayrim epizodlarning drammatizatsiyasi ortiqcha ekanini ta’kidlasa-da, umumiy adabiy qiymatiga bu ta’sir qilmaydi.

XULOSA

Pirimqul Qodirovning “Ona lochin vidosi” romani nafaqat Temuriylar davri tarixini badiiy talqin etadi, balki ona timsoli orqali millatning ma’naviy poydevorini yuksaltiradi. Asarda Gavharshodbegim obrazining murakkab taqdiri, uning tarixiy voqealar girdobidagi matonati va farzandlariga bo‘lgan cheksiz mehr-muhabbati o‘zbek ayolining beqiyos kuchi va irodasini yorqin aks ettiradi. Muallif tarixiy faktlar, badiiy tasvir va psixologik chuqurlikni uyg‘unlashtirgan holda, o‘quvchini o‘tmishga qaytaradi, ammo bu qaytish faqat tarixni eslash emas — balki undan saboq olish, bugungi kunning ma’naviy mezonlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Roman milliy tariximizning murakkab sahifalarini yorqin badiiy til bilan ifodalaydi, Temuriylar davri siyosiy ziddiyatlari fonida insoniylik, sadoqat, adolat va vatanparvarlik kabi umuminsoniy qadriyatlarni tarannum etadi. Asar o‘quvchini nafaqat o‘tmish voqealarini anglashga, balki ona mehrining qudrati, oilaviy birlikning ahamiyati va millatning mustahkamligiga doir chuqur fikr yuritishga undaydi. Shu bois “Ona lochin vidosi” faqat tarixiy roman emas, balki ma’naviy tarbiya manbai, milliy o‘zlikni anglashga xizmat qiluvchi yuksak badiiy asardir. Pirimqul Qodirov bu roman orqali bizni tarix oldida mas’uliyatli bo‘lishga, ona timsoliga munosib hurmat ko‘rsatishga va milliy merosni qadrlashga da’vat etadi. Asar bugungi o‘quvchi uchun ham dolzarb bo‘lib, o‘zbek adabiyotining bebaho durdonalaridan biri sifatida o‘z o‘rnini mustahkam egallagan. Agar xohlasangiz, ushbu xulosani Word hujjatingizga kiritib berishim ham mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov P. Ona lochin vidosi. — Toshkent: Sharq nashriyoti, turli yillarda chop etilgan nashrlari.
2. Qodirov P. Tarixiy roman haqida. — Toshkent: Adabiyot va san’at, 1989.
3. G‘afurov A. O‘zbek tarixiy romanchiligi taraqqiyoti. — Toshkent: Fan, 2005.
4. Karimov N. O‘zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: Akademnashr, 2016.
5. Qo‘chqorov R. O‘zbek romanlarida tarixiylik masalasi. — Toshkent: Universitet, 2012.